

ПРИРОДНИ ЦЕННОСТИ НА СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ

Увод

Известно, е че природните ценности са определящи по отношение на развитието на туризма, което пък от своя страна определя благосъстоянието в даден регион. От друга страна, развитието на туризма се базира на съвместна работа в партньорство между туроператори, посрещачи (incoming) агенции, местни общности, асоциации стопанисващи защитените райони, научните общности. Всички те се ангажират да сведат до минимум въздействието върху посещаваните територии, да информират пътуващите за местните правила и уредби, да участват във всяка регионална програма за опазване на природната среда и нейните обитатели, да управляват всяка форма на посещение в района. Ето защо, информираността по отношение на природните ресурси на даден регион е важна за неговия просперитет. По отношение на обекта на настоящата разработка – Североизточна България, може да се каже, че регионът разполага с изключително разнообразни ресурси. Това е обусловено от факта, че регионът граничи с Черно море, с река Дунав, в региона са и Шуменското плато и защитената територия на Русенски Лом. Това определя развитието на разнообразни форми на туризъм в региона.

1. Черноморски културно – исторически регион

Релефът на територията на региона е разнообразен, като част от него е ситуиран в Дунавската равнина, а югозападната част попада в границите на Подбалкана. Централната част на територията е заета от обширна низина, формирана между Франгенското и Авренското плато, от двете страни на Варненския лиман и канала “море – езеро”. Средната надморска височина в региона е между 30 и 40 метра. В региона е разположено Варненското езеро, свързано със западната част на Варненския залив чрез изкуствен канал. Югоизточната част включва североизточните разклонения на Авренското плато, чиято височина достига малко над 200 метра. На север територията включва част от Франгенското плато, разположено между Варненската низина и долината на р. Батова. На север платото постепенно намалява височината си. На изток склоновете свършват със стръмен морски бряг, подложен на значителна свлачищна и абразионна дейност.

Географското положение и природни дадености, териториалния обхват, изградената инфраструктура, равнището на заетост и безработица, инвестиционната активност оформят облика на региона и предпоставят бъдещата насока за развитието му.

Най – големия град в региона е Варна. Разположението на града по северното крайбрежие на Черно море, както и богатите природни ресурси, го превръщат в един от най-известните курортни центрове в Европа и най-големия в черноморския регион. Едновременно с това той е пресечна точка на пътя между Средния изток и Западна Европа.

Градът има древна история, като според ранни писмени сведения Одесос /днешна Варна/ е основан от изселници от малоазийския град Милет през втората четвърт на 6-ти век преди новата ера. Името на града / Odessos - селище, разположено на вода, "Воден"/ не е гръцко, а е от един по-ранен езиков пласт, което дава основание да се предполага, че тук навярно има и по-древно селище. Той се развива като селище от класически полисен тип град- държава, със самостоятелно управление. За кратко време Одесос става един от най-значимите пристанищни и търговски центрове по Черноморието. Вносната керамика, намирана на територията на античния град, подсказва и основните насоки на търговските връзки. За няколко десетилетия градът е в границите на Македонската империя на Александър Велики , но след смъртта на неговия намесник в Тракия, Одесос възстановява независимостта си и става най-големия търговски център по Западното Черноморие. Свидетелство за неговото икономическо въздигане е сеченето на собствени монети - отначало от сребро и бронз, а през втората половина на 3-ти век пр.н.ера - и статери от злато. Той се превръща в един от важните центрове за производство на теракотови статуетки.

В 15 г. от н.ера със създаването на Мизия Одесос окончателно е включен в пределите на Римската империя. Той не загубва предишното си значение на пристанищен, търговски, производствен и културен център. За широките мащаби на търговската дейност са показателни бронзовите везни, теглилки и други. Културният живот и спортът са засвидетелствани от лампи - театрални маски, сребърна статуетка на актьор и спортни принадлежности. В края на II век са построени на площ 7000 кв. м. терми - най-големите на Балканите. Те стават център на обществения живот в града. След края на IV век, Одесос изживява нов икономически подем, получава нова планировка, изграждат се нови терми и крепостна стена, която огражда увеличената му територия. Търговията се оживява и Одесос става притегателен център за преселници от Мала Азия, Сирия и Егейските острови. През 681 г. прабългарите начело с Хан Аспарух достигнали до "Варна", близо до "Одесос". Това е и първото споменаване на новото название на Варна, което по-късно става и име на града, възникнал на мястото на стария Одесос. През първата половина на XI век, на мястото на античния Одесос,

възникнал град с крепост, добил старобългарското название Варна. През периода на Византийското владичество, Варна се превръща във важен пристанищен и търговски център. Това се доказва от златните вносни амфори, трапезни съдове със сграфито и рисувана украса, донасяни от Константинопол. Значителен подем в икономическия живот настъпва през последните десетилетия на XIII век. Той се свързва с налагането на Венеция и Генуа в търговията в Черно море. След 1366 г., Варна е преотстъпен от българския цар Иван Александър на добруджанския владетел Добротица, който го превръща в своя столица. Варна е бил митрополитски център. Построени са църкви с характерната керамопластична украса. Открити са останките на три от тях - "Св. Атанас", "Св. Георги" и "Св. Тодор". Варна е завладяна от османските завоеватели през 1389 г. Градът не загубва предишното си пристанищно и търговско значение за земите на север от Стара планина. През XVIII век започва българското Възраждане и през XIX век във Варна възниква богат културен живот в българското читалище - изнасят се сказки, пиеси, провеждат се различни религиозни и народни тържества. След освобождението на България през 1878 г., Варна става един от културните центрове на България - тук е основано Медицинско дружество, създадена е музейна сбирка, отварят врати редица книжарници и издателства, идват на гастроли чужди артисти.

Може да се обобщи: региона разполага с изключително богати природни, културни и антропогенни ценности. Това му дава предимство при развитието на бъдеща туристическа дейност.

2. Шуменски микрорайон и Русенски микрорайон

Шумен се разполага в Шуменското [поле](#), което е отворено към югоизток и постепенно намалява своята [височина](#) – западните части на града лежат на около 280-300 м над морското ниво, а крайните източни на 180-200 м. Градът се намира в подножието на [Шуменското плато](#), което има много разнообразна [природа](#). Неговото било се извисява на 500 м надморска височина. Превишението му по отношение на града е около 250-300 м. През Шумен минава малката [река Поройна](#).

[Климатът](#) на Шумен е [умереноконтинентален](#) . През [зимата](#) от север и североизток със силни [ветрове](#) свободно нахлуват студени континентални [въздушни маси](#) . Зимата е относително студена, средната [януарска температура](#) е $-0,5^{\circ}\text{C}$, а [лятото](#) е горещо със средна [юлска температура](#) 22°C . Средният годишен брой на дните със [снежна покривка](#) е между 35 и 40. Най-ниската температура в града е измерена през януари ($-27,4^{\circ}\text{C}$), а най-високата – през [август](#) ($41,7^{\circ}\text{C}$). Количеството на [валежите](#) в града е около 600 мм годишно и е близко до средното за страната. Най-много валежи обикновено падат през [май](#) и [юни](#) , а най-малко през [септември](#) . Близостта на [Черно море](#) почти не оказва влияние върху климата на града.

През вековете град Шумен е бил люлка на богата духовна и материална култура - [тракийска](#) , [римска](#) , [византийска](#) и българска. В близост до Шумен се намират първите две столици на Българската държава - [Плиска](#) и [Преслав](#) , и култовият център [Мадара](#) . Особено активна културна и просветна дейност се развива през [Златния век на България](#) , когато градът може би се е наричал Симеонис. Относно името на гр. Шумен има

няколко хипотези. Според едната името на града произхожда от името на

[Цар Симеон Велики](#)

: Симеонис - Шимеонис - Шумен. Според друга произхожда от шума - силно залесено място с много гори. От основаването си до XV век градът е разположен в района на Шуменската крепост, която е представлявала сложен комплекс от укрепителни съоръжения, битови и култови сгради.

В Шумен се намира и [паметникът „1300 години България“](#), единственият в света изобразяващ историята и развитието на една държава от нейното създаване до сега (има се предвид, че паметникът се достроява всяка година в зависимост от най-важните моменти от [българската история](#)).

Паметникът е изграден от няколко огромни

[бетонни](#)

блока, като отвътре е украсен със

[скулптури](#)

и

[мозайки](#)

. От него се разкрива

[панорамна гледка](#)

към Шумен и също така започват

[туристически маршрути](#)

по Шуменското плато.

На платото е разположена и средновековната Шуменска крепост, която е била разрушена в миналото, но през XX в. е частично възстановена. На 20 км от Шумен се издига [Мадарският конник](#), а в близост до града са и [Плиска](#) и [Преслав](#), две от старите столици на България

Русе дължи своето възникване и съществуване на благоприятното си географско положение. Още през древността освен Дунавския воден път оттук минавал важен път от Скандинавия и Русия към Егея, Анадола и Леванта. Реката била най-важният елемент в географската среда на селището, упражнявала главна икономическа функция, реката била негова съдба. Сексагинта Пристис, Пристаполис, Руси, Русчук, Русе през различните епохи бил седалище на флотилии. Като пристанищен град на Дунав, днес Русе се свързва с пристанищата на десетте дунавски страни, както и страните по Рейн и каналните връзки на Западна и Централна Европа, чрез "Европа канал" Рейн - Майн - Дунав.

По своето географско разположение регионът на Русе се намира в Североизточна България. Разположена е на високия десен бряг на р. Дунав и граничи с Общините: Сливо Поле, Вятово, Иваново и Кубрат. Центърът - гр. Русе се простира североизточно от устието на р. Русенски Лом. Неговата територия заема най-западната част на най-голямата крайдунавска низина - Побрежие. Средната му надморска височина е 46м.

Терасният комплекс е особено добре изразен североизточно от Русе и е съчетан от наличието на две заливни тераси от 4 до 7м. и три над заливни тераси: 15-22м; 30-66м и 54-65м.

Територията, която Русе заема, има очертанията на елипса, ориентирана с дългата си ос успоредно на реката по протежение на 11 км. Градът обхваща територията по високия терасиран дунавски бряг, включена между слетия със сушата остров Матей и устието на р. Русенски Лом от запад и до височината Сръбчето на изток. Старото градско ядро заема най-обширната тераса, около която Дунав прави плавна дъга. В западния ѝ край, след намесата на човека, за девет десетилетия са станали значителни изменения. До началото на миналия век Дунав е достигал до подножието на Флотската кула, където са били флотските казарми и старото устие на р. Русенски Лом. След като се появява и образува остров Матей, устието на р. Русенски Лом е коригирано и преместено на запад, оформя се лиманът - пристанище Русе-Запад, зимовище на корабите, правят се насипи по заливната тераса, изменя се бреговото очертание и самият дунавски бряг и фарватер се преместват значително на север.

Върху най-старата железопътна гара (сега Национален музей на транспорта и съобщенията), разположена на заливната тераса, е отбелязана надморска височина 22,8 метра. По-голямата част от град Русе лежи на надморска височина между 35 и 45 м. На юг хълмистият терен е увенчан от Саръбаир, висок 159 м. Върху него, до Левент табия, се издига Телевизионната кула, висока 206 м с антената. Това е най-високата кула в България. Физикогеографите приемат, че средната надморска височина на Русе е 45,5 метра.

Геолого-геоморфоложкия профил на територията разкрива речни наноси върху лъос, лъосовидни отложения и аптски варовици. Съвременните морфогенетични процеси имат широко проявление, особено в негативен аспект. Това е плоскостната ветрова и водна ерозия, разрушаваща структурата на почвената покривка, а също така и въздействието на дълбоката линейна ерозия.

По своето местоположение Русе се явява важен национален транспортен комуникационен и търговски възел с намиращи се на нейна територия гранични пунктове на р. Дунав и в Свободна безмитна зона. Разстоянието по шосе от Русе до София е 331 км, до Варна 203 км, до Пловдив 293 км, до Плевен 153 км, до Велико Търново 107 км, до Силистра 124 км. Мостът на р. Дунав между България и Румъния, в района на Русе и Гюргево, "приближава" още повече румънската столица Букурещ на 72 км и пропуска през Русе влакове за Букурещ, Киев, Москва, Будапеща, Братислава, Прага, Берлин, Варшава, за София, Варна, Бургас. През моста преминава голям поток автомобили към българското курортно Черноморие и вътрешността на страната. От север към града се събират няколко важни пътя: Будапеща - Брашов - Букурещ - Русе, Варшава - Лвов - Букурещ - Русе и Москва - Киев - Букурещ - Русе - София и оттам към Македония и Албания.

В настоящия момент преминаването на р. Дунав с авто- и ж.п. транспорт се осъществява единствено в източната част на Балканския полуостров през "Дунав мост", край гр. Русе. Вероятно тази ситуация ще се запази, тъй като строителството на втори мост, все още е в процес на проучване и съгласуване с Румънското правителство. Целият национален и транзитен ж.п. трафик към/от Централна, Северна и Източна Европа преминава през гр. Русе. Това се отнася и до значителна част от автомобилния трафик и водния транспорт.

Най – съществения природен феномен около Русе е природен парк "Русенски лом", който придобива все по-широка международна известност със своето особено съчетание на природно, историческо и културно наследство. Нещо повече, това разнообразие на ресурси е съсредоточено на сравнително малка територия, позволяваща достъп до много различни обекти за кратко време. Съчетанието между защитените територии, големия брой и разнообразие на исторически обекти – всичко това придава на парка сериозно конкурентно предимство в постигането на устойчиво развитие чрез екотуризма.

Паркът има привлекателен ландшафт с културно и природно значение – в голяма част от запазения ландшафт по драматичен и особено привлекателен начин се съчетават исторически следи от човешка дейност. Докато в голяма част от Европа се полагат големи усилия за възстановяване на естествения ландшафт, изгубен главно през миналия век, в ландшафта на парка са съхранени уникални съчетания от природното и историческо наследство на България.

В парка, също така има и благоприятен климат, води и географско и положение –

общото изобилие и голямо разнообразие на водни ресурси, включително на минерални извори, осигуряват питейна вода за вътрешно ползване, както и множество най-разнообразни възможности за отдих и рекреация. От друга страна, ресурсите на парка са лесно достъпни, паркът се намира само на 20 км от голям областен център, пристанище и международен път.

Разбира се, при експлоатацията на парка като природен туристически ресурс съществуват и някои проблеми, например:

- Несъвършенства в устойчивото земеделие и горско стопанство – все още съществува значителна пропаст между опазването на биоразнообразието така, както се практикува в мрежата от защитени територии, и отношението към биоразнообразието извън тях – в земеделските и дърводобивни системи. И двете системи са важна част от изискванията за устойчиво развитие на екотуризма. Устойчивите практики в земеделието и горското стопанство са от решаващо значение за бъдещото въвеждане на система за сертификация при екотуризма, като се има предвид, че и двата сертификата означават по-високи цени и по-голям престиж на международния пазар. Насоките и демонстрационните модели на подобни практики все още са в процес на развитие в парка, за което изискват подкрепа и по-нататъшно развитие.

- Миграцията и загубата на традиции - Голяма част от традициите, свързани със селския бит, изчезват с отмирането на възрастното поколение българи. В резултат от огромната по мащабите си миграция от селските райони към Русе в търсене на работа и промяна в стила на живот, се губят традиции и обичаи. Земеделски практики, важни за стопанисването на наскоро реституираните частни земи и за опазване на биоразнообразието, безвъзвратно отмират и последиците от това тепърва ще се почувстват. Вторият аспект, който се явява пречка пред екотуризма, е безпокойството на местните хора, че може да изглеждат изостанали и нецивилизовани в очите на посетителите. Много жители на селските райони, които посрещат гости, се притесняват как техният бит ще се възприеме от външни хора. В нетърпението си да се присъедини към Западна Европа, България рискува да захвърли като непотребна самата природа и култура, които придават неповторим облик на нейните граждани и национални дадености.

- Липса на планове за управление и на управленски умения - Понастоящем само незначителен брой планове за управление са завършени и влезли в сила за мрежата от защитени територии в страната. За природен парк "Русенски Лом" е създаден и приет План за управление, но към настоящия момент този план не е оповестен, няма негов електронен вариант и е на разположение само на специалистите от отдел "Международни връзки и защитени територии" към МЗГ. И макар да има ясно поставени цели за създаване на връзка между защитените територии и развитието на туризма с усилията на местната общност, малко са практическите насоки за осъществяване на тези цели.

3. Силистренска и Добричка област

Силистра се намира в североизточния край на България, на десния бряг на река Дунав. Първото писмено известие за града е от 106 г. - бил е ударна сила срещу идващите от север през Дунава врагове на империята. Историческият музей пази спомени от древни времена до наши дни - уникални паметници на римската и средновековната българска култура с национално и световно значение, както и материална и духовна култура от XVIII и XIX.

Езерото Сребърна и околностите му се намират край река Дунав, на около 16 км западно от Силистра. Обявени са за резерват през 1948 г. Дълбочината на Сребърна варира между 1 и 3 м. Цялото езеро е обрасло с тръстика и други водолюбиви растения. Флората е представена от 67 вида висши растения, част от които са рядкост за Европа. В резервата се срещат 39 вида бозайници, 21 вида влечуги и земноводни и десетина вида риби, между които щука, каракуда, червеноперка и др. В Сребърна живеят видра, ондатра, езерен рак, обикновена костенурка, воден плъх. Тук гнездят над 179 вида птици - къдроглав пеликан (единствената колония в страната), малък кormоран, чапли, блестящ ибис, лопатар, ням лебед, червен ангъч, сива гъска, патици, потапници, гмурци, тръстиков блатар, рибарки, синьогушка, мустакат синигер и др. През 1983 г. резерватът влиза в списъка на паметниците на световното културно наследство и природните забележителности на ЮНЕСКО. Към резервата има музей.

Тутракан се намира в североизточната част на Дунавската равнина, на 62 км западно от Силистра. Градът е утвърден център на дунавския риболов в края на XIX и началото на XX век. С риболов, с плетене на рибарски мрежи и с лодкарски работилници са се занимавали цели родове и фамилии. Тук се намира единственият в страните по поречието на Дунав етнографски музей "Дунавски риболов и лодкостроене", открит през 1974 г. В залите на музея се съхраняват уникални уреди и пособия за риболов от древността до наши дни. Фотоси и графики обясняват начина на риболов в селищата по р. Дунав. Впечатляваща е снимката на близо 400-килограмова моруна, уловена през 1942 г. Отделено е място и за лодкостроенето, което се развива в този край още от римско време.

Военната гробница е паметник-костница на загиналите по време на най-голямата битка на българската армия за Тутраканската крепост, поставила началото на освободителния поход в Добруджа (1916 г.). В мемориала са положени костите на повече от 8000 войници и офицери - българи, румънци, немци.

Добричка област носи името на административния си център град Добрич. Включва общините Балчик, Ген. Тошево, Добрич, Добричка, Каварна, Крушари, Тервел и Шабла. Във всеки един от посочените градове има условия за развитието на туризъм.

Добричка област се намира в североизточната част на България. На изток граничи с Черно море, на запад с Шуменска и Силистренска област, на север - с Румъния, а на юг с Варненска област. На територията на областта са гранично-пропускателните пунктове Дуранкулак и Йовково. Областта е разположена на територията на Южна Добруджа и в географско отношение принадлежи на Дунавската хълмиста равнина. Включва Добруджанското черноморско крайбрежие и Добруджанското плато. Районът се отличава с благоприятен климат и красива природа. Голям е процентът на ясните слънчеви дни. Почвата в областта е разнообразна – най-разпространена е черноземната. Най-голямата река в областта е Батова, като около реката има възможности за богати туристически програми. В областта, също така са представени и възможности за селски туризъм. От природните феномени, най-известен е нос Калиакра. Нос Калиакра е разположен на 12 км източно от [Каварна](#) и 60 км североизточно от

[Варна](#)

. Брегът е стръмен с отвесни скали, които се спускат 70 метра надолу към морето. Името на местността е променяно няколко пъти през вековете – Тетрасиада, Акре и Калиакра. Означават „красив нос“, заради червеният цвят на скалите. През средновековието е използвана за мюсюлмански духовен център. Калиакра е природен резерват с уникална дива природа, могат да се наблюдават

[делфини](#)

,
[корморани](#)

, живеят

[тюлени](#)

,
[скорци](#)

и скални

[косове](#)

обитават местността.

Заклучение

Цялото крайбрежие има значителен [туристически](#) потенциал. От [курортните](#) места, несъмнената „перла“ на българското добруджанско черноморие е курортът

[Албена](#)

, следван на курорта

[Русалка](#)

. От чисто географска гледна точка, курортът

[Златни пясъци](#)

също може да бъде причислен към добруджанското крайбрежие. Особено впечатляващ е град

[Балчик](#)

, който е единственият град по добруджанското крайбрежие, разположен непосредствено на морето. Другите градове (

[Каварна](#)

и

[Шабла](#)

) са изнесени към сушата. От направения кратък анализ е ясно че регионът притежава ресурси за различни видове туризъм. Нещо повече - природните ресурси са екологично чисти, в региона съществуват известни традиции по посрещане на туристи, както и добра инфраструктурна база. За развитието на региона е необходимо да се заложи на комбинацията от ярки контрасти: древност и съвременност, познато и екзотично, реки и скали, а същевременно да се гарантира на туристите, че на всяко едно от посочените места те ще бъдат посрещнати с топлота.